

Code of Criminal Procedure Video 01 L part1

Marathi

क्रिमिनल प्रक्रिया संहिता, मधील अपील, संदर्भा आणि पुत्रावलोकन क्रिमिनल प्रक्रिया संहिता, 1973 मधील कलम 372-405 हे अपील, संदर्भा आणि पुत्रावलोकन या संबंधी आहोत या तर्तुदी हे सुनिश्चित करतात की कनिष्ठ न्यायालयांनी दिलेले निर्णय आणि आदेश उच्च न्यायालया कडून फेरत पासनी, सुधारना किम्मा स्पष्टता मिलवने साथी पुत्रावलोकित केले जाओ शक्तात एक अपील कलम 372 ते 344 अपील मंझे काई अपील हा एक कायदेशीर प्रक्रिया आहे जामधे पक्षकार कनिष्ठ न्यायालयाचा निर्णया विरुद्ध उच्च न्यायालयात दाद मागतो काही विशेष प्रकरणां मधे न्यायालयाचा निर्णयाला अन्तिम मानले जाते परंतु किम्मा इतर कोंत्याही काईध्यानुसार अपीलची तर्तुद असल्यास अपील करता येते अपील करताना येनारी प्रकरणे कलम 372 सर्वसाधारण पने बुन्हेगारी खटल्यातिल निकाल अन्तिम अस्तो जो पर्यंत किम्मा इतर कोंत्याही काईध्यानुसार अपील करनेचा अधिकार दिलेला नस्तो मात्र पीडित व्यक्ती विक्तीम खालील परिस्थिति मधे उच्च न्यायलेचा परवांगीने अपील करूशकते जर आरोपी निर्दोष ठरला असेल आक्विटल जर आरोपीला लहांशा स्वरुपाचा गुन्हा ठरवल्यात आला असेल कन्विक्शन फार लेजर जर पीडितेला दिलेले नुकसान भरपाई काँपेंसेशन कमी असेल सुरक्षा ठेवनेचा आदेशा विरुद्ध अपील कलम 373 जर एकाद्या व्यक्तिला शांतता किम्वा चांगल्या वर्तना साथी हमी ठेवनेचा आदेश देनेचा आला असेल, तर तो सेशनस न्यायालया कडे कोर्ट ऑफ सेशन अपील करू शक्ती। सजा सुनावनी चा अपील संबंधी तर्तुदी कलम 374 सत्र न्यायाधिश किम्वा अतिरिक्त सत्र न्यायाधिशाने दोशी ठरवल्यास, आरोपी उच्च न्यायालयात अपील करू शक्ती। प्रथम श्रेणी चा न्यायधंड अधिकार्याने नाजिस्ट्रेट ऑफ फर्स्ट क्लास दिलेल्या निर्णयात साथ वर्षान पेक्षा जास्त शिक्षा असेल, तर अपील उच्च न्यायालयात करता येते। साहा महिन्यान पेक्षा कमी तुरुंगवास किम्मा तत्सम लाहान स्वरुपाचा दंड असेल, तर अपील करता येत नाही, जो परियंत ते महत्वाचा कायदेशीर मुद्यावर आधारित नस्ते। गुन्हा कबूल केलेचा प्रकरणात अपील, कलम 376। जर एकाद्या व्यक्ति ने गुन्हाची कबूली दिली असेल आणि त्यावरून न्यायालयाने शिक्षा दिली असेल, तर त्याला दोश्विद्धी विरुद्ध, कन्विक्शन, अपील करता येत नाही। जर राज्य सरकार ला वाटले की खटल्यातिल शिक्षा फार सव्य आहे, तर ते शिक्षेचा वाढी साथी उच्च न्यायालयात अपील करूशकते। अशा अपील वर, उच्च न्यायालय आरोपीची शिक्षा वाढ हूँशकते। निर्दोष मुक्तते विरुद्ध अपील कलम 378। जर आरोपी निर्दोष सुटला असेल, तर राज्य सरकार किम्मा तक्रारदार, कम्प्लेन आंट, विशेष परवानगी घेतला नंतर उच्च न्यायालयात अपील करूशकता। जर खटला न्यायदंड अधिकार्याने, माजिस्ट्रेट, चालावला असेल, तर अपील सेशनस कोर्टा कडे करता येते। निराधार अपील त्वरित खटालनेचा अधिकार कलम 384। जर अपील करणाया व्यक्तीचा याचिकेत न्यायालयाला कोणताही ठोस आधार दिसत नसेल, तर न्यायालय ट्रायल कोड ची कागद पत्रे मागवता अपील खेटालू शक्ते। मात्र अपील करणायाला आपले मन्ने मांडनेची संधी दिली जाते। अपील प्रलंबित अस्ताना शिक्षा निलंबित करनेचा अधिकार कलम 399। जर दोशी ठरलेली व्यक्ती अपील करीत असेल, तर अपील न्यायालय शिक्षेची अम्मल बजावनी ठामू शक्ते आणि आरोपीला जामीन मन्जूर करू शक्ते।

सारांश:

क्रिमिनल प्रक्रिया संहिता (Criminal Procedure Code), 1973 मधील कलम 372-405 हे अपील, संदर्भा आणि पुनरावलोकन यासंबंधीच्या तरतुदी आहेत. या तरतुदींमुळे कनिष्ठ न्यायालयांनी दिलेले निर्णय किंवा आदेश उच्च न्यायालयात फेरतपासणी, सुधारणा किंवा स्पष्टतेसाठी पुनरावलोकन केले जाऊ शकते.

1. अपील (Appeal) – कलम 372 ते 384

• अपील म्हणजे काय?

- कनिष्ठ न्यायालयाच्या निर्णयावर असहमती असल्यास उच्च न्यायालयात दाद मागण्यासाठी कायदेशीर प्रक्रिया.
- काही विशेष प्रकरणांमध्ये न्यायालयाचा निर्णय अंतिम असतो, मात्र कायद्याने अपील करण्याची परवानगी असल्यास अपील करता येते.

• अपील करण्याची परिस्थिती (कलम 372):

• पीडित व्यक्ती (Victim) अपील करू शकते:

- जर आरोपी निर्दोष मुक्त झाला असेल (Acquittal).
- जर आरोपीला किरकोळ शिक्षा ठरवण्यात आली असेल (Lesser Conviction).
- जर पीडित व्यक्तीस दिलेली नुकसानभरपाई (Compensation) कमी वाटत असेल.

• सजा सुनावणीवरील अपील (कलम 374):

- सत्र न्यायालय किंवा अतिरिक्त सत्र न्यायालयाच्या निर्णयाविरुद्ध आरोपी उच्च न्यायालयात अपील करू शकतो.
- 7 वर्षांपेक्षा जास्त शिक्षा असल्यास अपील उच्च न्यायालयात करता येते.
- 6 महिन्यांपेक्षा कमी तुरुंगवास किंवा लहान स्वरूपाचा दंड असल्यास अपील करता येत नाही, जोपर्यंत तो महत्त्वाच्या कायदेशीर मुद्यावर आधारित नसेल.

• गुन्हा कबूल केल्यावर अपील करता येते का? (कलम 376):

- जर आरोपीने गुन्हा कबूल केला असेल, तर तो त्याच्या दोषसिद्धीविरुद्ध अपील करू शकत नाही.
- राज्य सरकारला शिक्षेच्या वाढीसाठी अपील करण्याचा अधिकार आहे.

• निर्दोष मुक्ततेविरुद्ध अपील (कलम 378):

- राज्य सरकार किंवा तक्रारदार विशेष परवानगी घेतल्यास उच्च न्यायालयात अपील करू शकतो.
 - मजिस्ट्रेटने चालवलेल्या खटल्यावर अपील सत्र न्यायालयात करता येते.
 - निराधार अपील फेटाळण्याचा अधिकार (कलम 384):
 - जर न्यायालयाला अपील करणाऱ्या व्यक्तीकडून कोणताही ठोस आधार सापडला नाही, तर ते अपील फेटाळू शकते.
 - मात्र, अपील करणाऱ्याला आपली बाजू मांडण्याची संधी दिली जाते.
 - अपील प्रलंबित असताना शिक्षा निलंबित करण्याचा अधिकार (कलम 399):
 - जर दोषी व्यक्तीने अपील दाखल केले असेल, तर न्यायालय त्याची शिक्षा तात्पुरती स्थगित करू शकते आणि जामीन मंजूर करू शकते.
-

प्रश्नमंजुषा:

प्रश्न 1:

कलम 372 नुसार कोणत्या परिस्थितीत पीडित व्यक्ती अपील करू शकते?

- ☒ (अ) आरोपी निर्दोष मुक्त झाल्यास
- ☐ (ब) आरोपीने गुन्हा कबूल केल्यास
- ☐ (क) आरोपीने जामिनासाठी अर्ज केल्यास
- ☐ (ड) न्यायालयाने खटला बंद केल्यास

प्रश्न 2:

जर आरोपीने गुन्ह्याची कबुली दिली असेल, तर तो कोणत्या प्रकरणात अपील करू शकतो?

- ☒ (अ) शिक्षेच्या वाढीव विरोधात नाही, पण कायदेशीर मुद्द्यावर अपील करू शकतो
- ☐ (ब) कोणत्याही परिस्थितीत अपील करू शकतो
- ☐ (क) फक्त राज्य सरकारच्या परवानगीने अपील करू शकतो
- ☐ (ड) फक्त सत्र न्यायालयाच्या परवानगीने अपील करू शकतो

प्रश्न 3:

कलम 399 नुसार, अपील प्रलंबित असताना न्यायालय कोणता निर्णय घेऊ शकते?

- ☒ (अ) दोषी व्यक्तीच्या शिक्षेची अंमलबजावणी थांबवू शकते आणि जामीन मंजूर करू शकते
- ☐ (ब) आरोपीला नवीन शिक्षा सुनावू शकते

- ✗ (क) आरोपीला दोषमुक्त करू शकते
- ✗ (ड) तक्रारदाराला नुकसानभरपाई देण्याचा आदेश देऊ शकते

प्रश्न 4:

जर आरोपी निर्दोष मुक्त झाला असेल, तर कोण अपील करू शकते?

☒ (अ) राज्य सरकार किंवा तक्रारदार विशेष परवानगी घेतल्यास

- ✗ (ब) फक्त न्यायालय स्वतःहून अपील करू शकते
- ✗ (क) फक्त आरोपीचा हमीदार अपील करू शकतो
- ✗ (ड) फक्त पोलिस अधिकारी अपील करू शकतो